

Carol Drinkwater

Een leven tussen
de olijfbomen

1

Ik hoorde de enorme gil terwijl ik stond te strijken, druk bezig met het vouwen van tafellakens, beddengoed en servetten.

‘Vijf flessen witte wijn naar de filistijnen!’ riep een vrouwenstem, gevolgd door ‘Help, Carol!’ dat was ik. Het geroep kwam van Bridget, een Engels-Ierse vriendin uit Cannes die had aangeboden om me een handje te helpen bij de voorbereidingen. Om poolshoogte te nemen rende ik haastig de tweede stalruimte uit, waar de wasmachine, de strijkplank en een stel rieten manden boordevol smerige kleren stonden en die dan ook een tikje overdreven met de ‘wasruimte’ wordt aangeduid.

‘Ik ben kletsnat!’ riep ze.

De flessen hadden boven op de koelkast in de garage gelegen, omdat binnenin geen ruimte meer was, evenmin als in de andere koelkasten die deze boerderij rijk is. Dit exemplaar, al behoorlijk afgetakeld, was eigenlijk alleen nog maar goed genoeg voor allerlei soorten drank en zat tjokvol met flessen rosé, frisdrank, water en witte wijn. Ik liep naar binnen om de schade op te nemen en mijn oog viel meteen op een grote plas en scherven groen glas. Een paar brokken pleisterwerk waren uit het plafond gevallen, boven op de wijn, waardoor de flessen op de grond terecht waren gekomen. Het T-shirt van mijn vriendin was nat en zat onder de wijnvlekken.

‘O, sorry! Geef maar hier. Ik ga toch net een nieuwe machine draaien. Trek er maar zolang een van mij aan. En ik ruim de troep hier wel op.’

Bridget lachte en schudde haar hoofd. ‘Maak je niet druk. *Cou-*

rage, zei ze. 'Ik ga gewoon even de lunch voor zijne majesteit klaarmaken en schone kleren aantrekken. Ik zie je straks wel weer.'

'Bedankt voor de hulp.' Ik drukte een kus op haar wangen en zwaaide haar na toen ze de oprit afreed.

Ik vroeg me af waar de anderen zouden zitten. Quashia, onze Berber-tuinman uit Algerije, had het weekend vrij genomen en was met een auto vol van zijn met wollen mutsen uitgeruste kameraden naar Marseille gegaan. Michel was al uren geleden met de eerste van onze vier *logés* naar de supermarkt gereden om 'uitgebreid inkopen' te gaan doen. Ik wierp een blik op mijn horloge. Het was bijna twee uur. De honden lagen onder de bomen te slapen, uit de hitte. Het was ineens zomer geworden en er dreigde onweer dat maar niet door wilde zetten. Behalve ikzelf hadden ook de lokale krekels, de cicades, het ontzettend druk. Ik sjokte weg om een stoffer en blik te gaan halen en betwijfelde of we alles wel op tijd klaar zouden krijgen voor het komende feest. Vanaf aanstaande dinsdag – vandaag was zaterdag – zouden in de loop van 5 dagen 123 gasten hun opwachting maken. Michel had besloten om een 'welkom-thuis'-feest te koppelen aan een verlaat verjaardagsfeestje voor mij. Ik ruimde het glas op en smet de scherven in een doos die in de kofferbak van mijn auto stond, om ze later in de container bij het zigeunerkamp te gooien. Daarna dweilde ik zorgvuldig de bijna vier liter wijn op, haalde snel een natte bezem over de cementvloer, wierp een korte blik op de rotzooi die zich gedurende mijn afwezigheid in de garage had opgestapeld en trok me terug tussen de koele witte muren van de boerderij, waar ik in mijn werkkamer neerviel in een Afrikaanse rieten stoel, een van een stel dat ik een paar jaar geleden op de kop had getikt in een *brocante* in het vierde arrondissement van Parijs.

Ik was inmiddels bijna drie weken thuis en nog steeds niet tot rust gekomen, nog steeds aan het uitpakken, nog steeds niet gewend aan het rustige tempo van *Appassionata*, onze olijfgaard. En stiekem miste ik zo ontzettend veel. Ik sloot mijn ogen en luisterde naar de cicades, de plafondventilator die zacht zoemend boven mijn hoofd hing en me terugvoerde naar vreemde landen, naar kale suggestieve rotsformaties omspoeld door de zee en naar schaduwachtige silhouetten die in het middaglicht opdoemen.

Verdwenen waren de met struiken begroeide bergheellingen van Libanon waar overal waar je keek olijfbomen groeiden die gracieus koelte boden tegen de ondraaglijke hitte, de oude exemplaren en de jonge die ik overal tegenkwam, in elk land rond de Middellandse Zee waar ik ooit was geweest. Rechtstreeks vanuit de bus stapte ik zo tussen de bomen. Droge, gebarsten aarde onder mijn laarzen, eten in de vrije natuur vergezeld van vogelgezang. Salamanders, eenzame wandelingen door de bergen rond de vochtige kusten van de Middellandse Zee, toevallige ontmoetingen met wildvreemde mensen. En nu was ik weer thuis, ver weg van al die afgelegen gehuchten, de dorpjes die genesteld lagen tussen de heuvels, waar het sonore geluid van kerkklokken de lange, lome uren luidde. Ik had afgelegen islamitische landen achtergelaten waar ik over straat had geslenterd onder de glinsterende of fronsende blikken van in het zwart geklede vrouwen, of ze nu katholiek of moslim waren. Nu voelde ik me mijlenver verwijderd van de oorlogsgebieden, de ontberingen, de met de grond gelijk gemaakte olijfgaarden van Palestina, de gekwelde gezichten van de boeren die van hun kostwinning beroofd waren en de geurige citrusbomen die in Sicilië rond klassieke ruïnes groeiden. En wat te denken van de resten van oude bouwwerken die in de woestijnen van Syrië en Libië uit de grond oprezen, of van die onverwachte juweeltjes in Algerije? En van de keiharde olie-industrie in Spanje? Ik had niet langer het gevoel dat ik in het verleden leefde – dat de dagen voorbijgleden in lang vervlogen millennia – ik was weer terug in de eenentwintigste eeuw. En ik was niet langer vrij om te gaan en te staan waar ik wilde, om van het ene op het andere moment van gedachten te veranderen zonder dat ook maar aan iemand te melden. Het was een ongelooflijke luxe geweest, een tot dan toe ongekende vrijheid die van tijd tot tijd ook in een ongekende eenzaamheid kon omslaan.

Nog geen drie weken geleden had ik mijn afgeragde rugzak op het bed gezet – mijn bed, óns bed, onze eigen ruimte vol liefde en geheimen, met dat uitnodigende matras en die naar lavendel geurende lakens. Dit was niet zomaar een of ander lucifersdoosje in een onbekende kamer waar ik één nachtje zou blijven slapen of waar ik gedurende onbepaalde tijd even lekker onderuit kon gaan. Ik was thuis.

Ik had mijn versleten wandelschoenen uitgeschopt, vol krassen maar nog steeds stevig genoeg, en ze ergens achter in de kast neergezet. Voorlopig zou ik die niet meer nodig hebben.

Thuis.

En Michel had besloten dat het tijd was voor een feestje. Maar was ik daar wel voor in de stemming? Toch vond ik het altijd heerlijk als er vrienden langskwamen en veel van hen had ik in geen tijden gezien. De meesten kwamen uit het buitenland vliegen, van dichtbij en van ver weg. Het was de ideale gelegenheid om Michel voor te stellen aan een handjevol van de nieuwe vrienden die ik tijdens mijn trektocht had leren kennen en Michel wilde ook het feit vieren dat ik de reis volbracht had en weer veilig was thuisgekomen. Na zestien maanden alleen onderweg te zijn geweest – waarbij ik maar een of twee keer even thuis was langsgedaan – had ik genoeg van het reizen en was teruggekomen. Het zat erop. De speurtocht waaraan ik was begonnen – en nu ik weer terug was op onze eigen droge bodem leek dat een eeuwigheid geleden – was geslaagd, maar niet helemaal afgerond. Het zat er dik in dat ik nooit alles zou vinden waarnaar ik op zoek was geweest, dat was inmiddels wel tot me doorgedrongen. Veel van wat ik had willen ontdekken bleef in nevelen gehuld en veel vragen en gedachten die nooit eerder bij me waren opgekomen bleven me door het hoofd spelen. Ik was teruggekomen met herinneringen aan duizenden gezichten, aan duizenden lachjes en duizenden wenkende handen of handen die vaarwel zwaaiden. Wildvreemde mensen hadden me in huis gehaald, ik had gelijkgestemde zielen ontmoet, vrienden gemaakt en voor zover mij bekend geen fanatieke vijanden, en ik was een ander mens toen ik terugkeerde naar deze oude boerderij. Ik had niets overwonnen, want dat was niet het doel waarnaar ik streefde, maar ik was hardnekkig geweest en er was me veel getoond en onthuld.

Ik voelde me een nieuw mens, herboren en tegelijkertijd even oud als de kalkstenen rotsen. En omdat ik ben wie ik ben, smeken al die indrukken – waarvan het materiaal samen met mijn camera hoog opgestapeld naast me op mijn bureau ligt – en die ontelbare ervaringen erom verwerkt te worden, geselecteerd en gesorteerd tot alleen de bruikbare dingen overblijven. Niet voor niets... Ik had duizenden

foto's die uitgezocht moesten worden, tientallen aantekenboekjes om opnieuw door te lezen, gesprekken en ideeën in mijn achterhoofd die ik niet mocht vergeten en waarover ik nog eens wilde nadenken... En de bijkomende vreugde dat ik hiermee binnen de kortste keren weer onderweg zou zijn en dat het zou voorkomen dat ik op mijn lauweren ging rusten. Binnen de kortste keren, op momenten dat ik dat helemaal niet verwachtte, was ik weer verdwenen. Als een sliertje rook kon ik ineens weer weg zijn, vertrokken via de kleerkast van mijn verbeelding voor een tocht waarbij mijn geheugen door tijd en ruimte reisde via de kronkelingen van mijn brein die aan de steegjes van een zoek deden denken.

Onze oude blauwe auto kwam kreunend de helling oprijden. Michel toeterde twee keer om aan te kondigen dat hij terug was en ik hees mezelf overeind en liep naar beneden om hem en de twee gasten die al bij ons logeerden te begroeten. Hij stapte uit en knuffelde me even. Ik wist dat het voor hem een hele geruststelling was dat ik weer in Frankrijk was en niet ergens op een plek die hem zorgen baarde. Misschien had hij zich wel meer zorgen gemaakt dan hij had laten merken.

'Hans en Sabine brengen de boodschappen binnen. Schiet je al een beetje op?'

'Het plafond van de garage staat nog steeds op instorten. Nu zijn een paar flessen wijn het slachtoffer geworden.'

'O.' Mijn man liep er onmiddellijk naartoe. Ik ging achter hem aan en we stonden naast elkaar in de deuropening, lekker tegen elkaar aangeleund, naar binnen te kijken.

'Ik ben bang dat we hier binnenkort echt iets aan moeten doen,' mompelde hij. 'Ik zoek na het feest wel uit hoeveel dat gaat kosten. Nu gaan we eerst lunchen!'

Waar moeten we dat dan van betalen, vroeg ik me af. Mijn inkomsten waren grotendeels opgegaan aan mijn reizen en de documentaires die Michel maakte, waren niet bepaald lucratief.

'Ben je er nog in geslaagd om Marie-Gabrielle en François te bereiken?'

François en zijn hartelijke vrouw, Marie-Gabrielle, waren imkers

en die hadden mede de route bepaald van mijn tocht door Algerije. Met name zij. Ze hadden me geïntroduceerd bij een netwerk van bijzonder inventieve bijhouders die me hadden beschermd en onderdak hadden verleend in de weken dat zelfmoordaanlagen in de Maghreb dood en verderf zaaiden. Het was niet meer dan toepasselijk dat zij op de gastenlijst van onze zomerse festiviteiten stonden, vooral omdat geen van de Algerijnen zelf een uitreisvisum had kunnen bemachtigen.

Michel, die een paar passen voor me uit liep met een doos vol etenswaren, schudde zijn hoofd en riep over zijn schouder: *'Non.'*

'Dan probeer ik het nu wel even.'

'Na de lunch graag. We gaan nu eten!'

Als een stel geliefden weer bij elkaar komt na een tijd gescheiden te zijn geweest, kan er sprake zijn van een soort verlegenheid en dan duurt het vaak even voordat ze weer helemaal aan elkaar gewend zijn. Die eerste overstelpende vlag van hartstocht, de tevredenheid – ach ja, die vergeten volmaaktheid, het samensmelten, het stillen van de honger naar bevrediging... En dan? Je maakt even pas op de plaats en op dat moment besef je ineens dat de liefde die je zo gekoesterd hebt, niet helemaal strookt met de werkelijkheid. Of liever gezegd, de werkelijkheid komt niet helemaal overeen met het beeld dat je meedroeg in je hoofd en je hart.

Dat gold ook voor mij en Appassionata. Niet voor mijn man, Michel, want als dat mogelijk was, hadden we dagelijks contact gehad door telefonisch met elkaar te kletsen, elkaar via emails te knuffelen en af en toe even bij elkaar aan te wippen voor een stiekem onderonsje dat eigenlijk niet in de planning stond. Onze liefde was voor zover ik wist tijdens de reis alleen maar gegroeid, maar onze boerderij was alleen maar in mijn hart met me meegereisd. Een verfrommeld kiekje dat in de achterzak van mijn geest en mijn geheugen zat weggestopt. Maar de boerderij, het land en de begroeiing hadden tijdens mijn afwezigheid niet stilgestaan. Hetzelfde gold voor Frankrijk. Ik mocht dan veranderd zijn, hetzelfde gold voor mijn huis en de wereld eromheen. Ik moest mijn plaats, mijn positie op de boerderij, opnieuw verwerven en anders indelen gezien alle nieuwe ervaringen en ontdekkingen die ik tijdens mijn reizen had opgedaan.

De eerste schok bij thuiskomst was het nieuws geweest over het verlies van Bassett, ons geliefde jachthondje dat tijdens mijn omzwervingen een fatale vergiftiging had opgelopen van slakkenkorrels, een vergif dat ongetwijfeld bedoeld was geweest voor de opdringerige en vernielzuchtige groepen wilde zwijnen die ons kleine bosrijke woongebied onveilig maken. De korrels zaten geniepig verstopt in voedsel dat als lokaas was neergelegd op het grondgebied van onze burens, maar waren helaas ontdekt en opgegeten door onze efficiënte kleine stroper.

De tweede schok kreeg ik dezelfde middag, toen ik de telefoon oppakte en het nummer intoetste dat me in gedachten meevoerde naar de bergen. Het betrof het lot van 'onze' bijen, de veertien korven met *Apis mellifera*, de Europese honingbij, die al een paar jaar lang op ons grondgebied overwinterden.

De korven waren niet van ons, maar van het echtpaar dat ik probeerde te bereiken. Ze woonden hoog in de Zee-Alpen, op het niveau waar nog kastanjabomen groeien en dus raakten ze gedurende de winter regelmatig ingesneeuwd, waarbij het ook veel te koud werd voor hun honingbijen.

De telefoon ging over. Michel en ik hadden de afgelopen twee weken al een paar keer een bericht achtergelaten waarbij we hen uitnodigden voor het feest, maar daar was niet op gereageerd.

Honingbijen sterven niet als de winter komt en ze houden ook geen winterslaap. Ze worden minder actief en blijven als een dicht opeengepakte zwerm op de honingraten zitten. De buitenbijen vormen een beschermende laag en zorgen ervoor dat de temperatuur binnen constant blijft. De eerste zorg van elke kolonie honingbijen is de gezondheid en het welbehagen van hun koningin en, nog belangrijker, het grootbrengen van het broedsel. Als de voorraad stuifmeel en honing afneemt en de buitentemperatuur daalt, kruipen de bijen nog dichter bij elkaar rondom hun koninklijke dame en zorgen ervoor dat zij en de jongen warm blijven door de temperatuur in de korf op vijftiendertig graden Celsius te houden. De bijen zijn afhankelijk van de honing- en stuifmeelvoorraden die ze in de zomermaanden hebben verzameld om te overleven. Hoe kouder de buitentemperatuur, des te meer honing ze nodig hebben.

'Allô?'

'Marie-Gabrielle? Bonjour, c'est Carol.'

Het is heel verstandig van een imker om zijn korven op een winterverblijfplaats te stallen waar het nooit te koud wordt. Hoe minder honing de bijen verbruiken, des te meer er overblijft voor de eigenaar van de korf en zijn klanten. Dus was het ook logisch dat onze imker, die op een hoogte van zestienhonderd meter boven zee woonde, zijn 'meisjes' op Appassionata verkoos onder te brengen. We hadden al heel lang de wens gekoesterd om zelf honingbijen te gaan houden, maar gezien onze vele omzwervingen zou het niet verstandig zijn geweest om die verantwoording op ons te nemen. Dat we mee konden profiteren van de korven van François en Marie-Gabrielle was volgens ons allemaal de ideale oplossing geweest.

'Mais, Carol, bonjour, ma chérie, comment tu vas?'

'Prima, dank je wel, ik begin alweer aan het Franse leven te wennen. Maar ik vroeg me eigenlijk af of jullie onze boodschappen hadden ontvangen.'

Het was al juni tegen de tijd dat ik in Italië aankwam en via de steden in het noorden en een overnachting in Florence in Milaan arriveerde waar Michel me opwachtte. Van daaruit waren we samen naar huis gereisd en zag ik voor het eerst in maanden Appassionata weer terug. Toen we via onze kronkelende geasfalteerde oprit naar boven reden, stonden de bijenkorven niet op hun gebruikelijke plekje tussen de citrusbomen, maar ik had niet anders verwacht. Onze imkers daalden elk jaar als de lente aanbrak, in maart of begin april, af uit hun zelfgebouwde chalet en laadden dan de korven op een aanhangwagen om de 'meisjes' naar de zomerweiden te brengen, een soort 'bijenverweiding'. Verweiding, het overbrengen van een kudde naar andere weidegrond, is een oeroude agrarische traditie. Meestal werden ze na hun winter bij ons naar een afgelegen schaduwrijk plekje in de heuvels van de Zuid-Alpen gebracht, een paar uur verderop in het binnenland. Het echtpaar koos er vaak voor om 'onze' korven in het nationale park Mercantour te plaatsen, waar de honingbijen zich tegoed konden doen aan de felgekleurde bloemen van de wilde rododendrons. Honing van wilde rododendrons was hun specialiteit

en voor de planten was het beter als ze van buitenaf bevrucht werden door hommels of honingbijen.

Ik had niets gezegd bij de aanblik van de lege plekken tussen de citrusbomen, omdat ik er niet echt van opkeek. ‘Ze zijn naar hun zomerverblijf gebracht’ had ik geconcludeerd. Ik had het nieuws over ons jachthondje Bassett nog steeds niet verwerkt. Zijn dood was een tragisch ongeluk geweest, maar ik was er toch heel boos over. Het was weer een leven dat verloren was gegaan door het misbruik – het overdadig gebruik – van verdelgingsmiddelen en dat was volgens mij zonder meer de schuld van de grote farmaceutische bedrijven. Michel had me nog niet verteld wat er met de bijen was gebeurd. Hij vond dat het nieuws over onze hond mijn thuiskomst al voldoende had bedorven.

‘Ja, we hebben de berichten wel ontvangen, hartelijk dank.’

Ik wist inmiddels dat imkers niet de gemakkelijkste mensen in de omgang zijn. Die van ons hadden een antwoordapparaat en een emailadres, maar daar leken ze weinig aandacht aan te schenken.

‘Ik hoop dat jullie naar ons toe zullen komen,’ zei ik, nadat ik de reden voor het feest nog een keer had uitgelegd.

‘We zouden jullie dolgraag weer willen zien en naar jullie feest willen komen, maar mijn hart is echt erg ziek,’ was het onverwachte antwoord van Marie-Gabrielle. ‘Ik denk niet dat we dat halen. Het is een lange rit en dat wordt veel te vermoeiend. Alles is tegenwoordig eigenlijk al te veel.’

Ik wist dat ze al meer dan een jaar onder druk stond, vanaf de tijd dat ze voor haar ziekelijke moeder was gaan zorgen, die ergens in de Var woonde, dichterbij ons en de kust dan bij hun afgelegen huis op grote hoogte. Vandaar dat ik aanvankelijk dacht dat ze bedoelde dat haar hart al die spanningen niet meer aankon.

‘Hoe is het met je moeder?’ vroeg ik aarzelend.

‘O, die redt zich best. Niet kapot te krijgen, net als ik,’ lachte Marie-Gabrielle.

Pas toen we door bleven praten drong het tot me door dat ze het over François had gehad. Als ze bij ons waren had ik het altijd vrij grappig gevonden dat ze hem constant ‘*mon coeur*’ of ‘*mon tendre*

coeur’ noemde – ‘mijn hart’ of ‘mijn tere hart’. Wat ze me dus in feite vertelde, was dat haar geliefde François niet in orde was. Hij was helemaal ingestort en had verschrikkelijk veel verdriet over het verlies van zijn ‘meisjes’.

Door me haastig eerdere gesprekken voor de geest te halen probeerde ik me te herinneren of hij dochters had. Ja, ik dacht het wel, uit zijn eerste, mislukte huwelijk met een Afrikaanse vrouw, maar zeker wist ik het niet. Het drong gewoon niet tot me door dat Marie-Gabrielle het over zijn bijen had. Pas toen ze zei: ‘Hij heeft zijn hele leven al over bijenhouden gedroomd. En het verlies was een zware klap voor hem. Nou ja, voor ons allebei eigenlijk, want nu zijn we alles kwijt: al ons spaargeld, al onze investeringen. We hebben alleen nog ons pensioen over. En zelfs als we erin slagen om al ons bijenmateriaal te verkopen, de korven, de kraan en dat soort dingen, dan zullen we genoodzaakt zijn om die ruimte om te bouwen tot een gastenverblijf.’

François en Marie-Gabrielle waren de trotse eigenaars geweest van meer dan honderd korven en kasten. De veertien die bij ons overwinterden en onderdak gaven aan 280.000 bijen die gebruikmaakten van ons grondgebied en onze bloemen alsmede die van onze burens en alles in de omgeving bevruchtten, vormden maar een klein deel van hun ‘veestapel’.

‘We hebben nog drie korven over. Die staan hier bij ons en daar blijft het bij. Ik heb mijn poot stijf gehouden en dat ook tegen hem gezegd. We kunnen dit niet nog eens doormaken. Het zorgt niet alleen voor een financieel, maar ook voor een emotioneel bankroet. Maar voor François is het leven zonder al die bijen, zijn “meisjes”, eenzaam en troosteloos. Zelfs ik had niet begrepen dat het verlies van de bijen hem zo zwaar zou aangrijpen.’

‘Wat is er dan gebeurd?’ vroeg ik. Ik zag het antwoord met angst en beven tegemoet, want ik vreesde dat mijn ergste vermoedens uit zouden komen.

In de korte tijd voordat ze begon met het verhaal kwamen de herinneringen bovendrijven aan een zonnige middag in begin maart, een paar jaar geleden. Ik was alleen geweest op de boerderij toen onze inkers op bezoek kwamen. Ze kwamen niet alleen voor mij, maar

uiteraard ook om te controleren of hun bijen de winter goed doorstonden, of de zwermen voldoende te eten hadden en of alles verder ook in orde was. Nadat we in een flets lentezonnetje een kopje thee hadden gedronken op het bovenste terras liep ik samen met hen naar de lagergelegen citrusbomen om hen te helpen met het openen van de korven. Marie-Gabrielle stak de *enfumoir* aan, een cilindervormig metalen busje voorzien van een verstuiver gevuld met geurende rook die de kolonies kalmeert en voorkomt dat de bijen agressief worden en gaan steken. Daarna maakten we voorzichtig het deksel van de eerste korf open en tilden het op. Binnenin was alles in orde. Het was een bijzonder gezonde en actieve zwerm en er was nog steeds voldoende honing waarmee ze zich konden voeden. Niets om je zorgen over te maken. De korf ernaast bood een soortgelijk beeld, maar toen kwamen we bij de derde. François vermoedde al dat er iets mis was voordat ik het deksel van de korf had genomen. Zijn imkersinstinct had hem verteld dat het te stil was, veel te stil. We gingen vlak bij elkaar staan en wachtten. Daarna tilde ik heel langzaam het deksel op en opende de korf. We stonden met ons drieën zwijgend toe te kijken. Zijn slechte voor gevoel klopte als een bus. Deze keer was het een verhaal zonder goede afloop. De hele kolonie *Apis mellifera*, de Latijnse naam voor honingbij, lag er roerloos en dood bij. Zestigduizend levens waren verloren gegaan.

‘Een echt doodskleed,’ mompelde Marie-Gabrielle terwijl ze zacht over de schouder van haar echtgenoot streek.

Mijn metgezellen zeiden verder niet veel, maar voltooiden zakelijk hun bezoek aan de resterende kolonies. Drie van de veertien korven waren uitgestorven, alle bijen dood. Ik was ontzet. Ik had het gevoel dat wij daar op de een of andere manier verantwoordelijk voor waren geweest, dat iets op onze boerderij ze fataal was geworden, maar François schudde zijn hoofd.

‘Als je nog een kopje thee voor ons wilt zetten, Carol, dan zal ik je uitleggen wat er is gebeurd.’

Die middag, toen de lente zich langzaam over de wereld begon te ontfermen, werd ik voor het eerst geconfronteerd met het samenspel van factoren dat inmiddels de contouren heeft gekregen van een afgrijselijk sciencefictionverhaal.

‘Er is een mijt, de varroamijt, die zich voedt met larven en poppen van honingbijen. Hij kan zoveel schade toebrengen dat hele kolonies eraan ten onder gaan. We zijn al sinds het begin van de jaren zestig op de hoogte van zijn bestaan, maar meestal heeft een gezonde kolonie voldoende weerstand om een aanval af te slaan. Er wordt wel wat schade geleden, maar de kolonie blijft bestaan en komt er in de meeste gevallen weer helemaal bovenop.’

‘Heeft dat de dood van die korven veroorzaakt?’ vroeg ik smekend, in de hoop dat het inderdaad zo was en dat niet wij op de een of andere manier zijn ‘meisjes’ vermoord of vergiftigd hadden.

François schudde zijn hoofd. Toen zag ik pas dat hij erg overstuurd was, maar dapper probeerde zijn emoties in bedwang te houden. Een glanzende zwarte bij die zo groot was dat ik aanvankelijk dacht dat het om een kleine horzel ging, streek neer op een van de laaghangende trossen van onze schitterende blauwe regen die langs de voorkant van de veranda omhoogklom. Maar het was een blauwzwarte houtbij. François sprong op om mij op het insect te wijzen en me er iets meer over te vertellen. ‘Het is een solitair levend soort, dat heel belangrijk is voor de bestuiving van bepaalde bloemen, zoals die *Passiflora edulis* die je daarginds hebt staan, Carol. Maar deze kleine meiden kunnen ook echte rovers zijn,’ legde hij opgewonden uit. ‘Ze kunnen bloemen gewoon openkerven en het stuifmeel er helemaal uithalen, alsof ze een brandkast kraken. Het is echt een schitterend trucje. Je moet maar eens proberen of je ze bezig kunt zien. Ze wonen in dode boomstammen en uitgedroogde stronken. Je zult ze wel in je houtopslag tegenkomen, maar daar moet je niet van schrikken. Ze zijn niet agressief en steken hoogst zelden.’

Ik wist niet zeker of ik ze wel eens eerder had gezien. ‘Zijn ze zeldzaam?’ vroeg ik.

‘Hun aantal begint ook af te nemen.’ François streek met zijn hand door zijn dunner wordende haar en ging weer peinzend zitten.

‘Wij hebben vrienden, collega-imkers, die inmiddels al hun korven kwijt zijn geraakt en de zaak niet langer konden voortzetten, maar tot op heden woonde het merendeel van die ongeluksvogels in de Var. Ook in het zuidwesten, in de buurt van de Pyreneeën, hebben dit soort tragische taferelen zich afgespeeld.’

‘Maar waardoor zijn ze dan hun korven kwijtgeraakt?’

‘Er bestaat een insecticide dat voor zonnebloemen wordt gebruikt. Het heet Gaucho en veel mensen beschouwen dat als hoofdoorzaak, maar we hebben de grootste moeite om dat te bewijzen. Bovendien beschikken we niet over de financiële middelen om het op te nemen tegen de enorme farmaceutische concerns met hun legertjes advocaten.

Een gezonde honingbij heeft een aangeboren richtingsgevoel en zal altijd de weg terugvinden naar haar eigen korf. Maar dit product tast het zenuwstelsel van de bij aan. Ze raakt verdoofd en kan de weg naar huis niet meer vinden. Ze blijft rondjes vliegen, verward, uit haar evenwicht gebracht en verdwaald, tot ze uiteindelijk van uitputting sterft en dus niet meer in de korf terugkeert. Ik weet vrijwel zeker dat dat gedrag het gevolg is van vergiftiging van buitenaf.’

Het was inmiddels een paar jaar later. Ik was nog steeds aan de telefoon met Marie-Gabrielle en ik was misschien wel een stukje wijzer geworden na al mijn omzwervingen en ook iets beter op de hoogte van het fenomeen van de verdwijnziekte (internationaal bekend als CCD, *Colony Collapse Disorder*). En nu kreeg ik te horen van Marie-Gabrielle dat ze inderdaad al hun korven kwijt waren, met uitzondering van de drie die momenteel in de tuin van hun chalet stonden. Dat bracht het totaal op een verlies van achtennegentig korven. En ze waren er vrijwel van overtuigd, ook al konden ze dat niet bewijzen, dat de bijen het slachtoffer waren geworden van wettelijk toegestane verdelgingsmiddelen die door landbouwers op hun gewassen werden gebruikt. ‘Ik heb dit allemaal ook al aan Michel uitgelegd en hij begrijpt hoe we ons voelen. François kan er nog steeds niet over praten. Hij is ontzettend gedeprimeerd. Maar ik weiger om opnieuw geld te lenen en nieuwe bijen te kopen. Die worden toch allemaal weer gedood. Dus we zullen voortaan geen korven meer naar jullie brengen om te overwinteren, Carol, al hoop ik wel dat je contact met ons blijft houden. We hebben echt genoten van de regeling die we met jullie hadden.’

‘Ja, natuurlijk,’ roep ik uit. ‘We zijn toch vrienden? En als het ook maar enigszins gaat, zou ik het ontzettend fijn vinden als jullie volgend weekend naar het feest konden komen. Anders zoeken we wel

een dag uit om de bergen in te rijden en naar jullie toe te komen. Zijn er maatregelen genomen om die crisis het hoofd te bieden?’

‘Nog niet zo lang geleden, afgelopen juni, is er in het Europees Parlement een spoedmotie ingediend om bepaalde pesticiden, de neonicotinoïden, in Europa te verbieden tot ze beter weten welke rol die spelen bij de dood of het verdwijnen van honingbijen. Daar hebben we allemaal een beetje onze hoop op gevestigd.’

In amber gevatte bijenfossielen bleken na onderzoek vijfenveertig miljoen jaar oud te zijn. Lang voordat er sprake was van menselijke wezens vlogen wilde bijen al over deze planeet op zoek naar voedsel, ondertussen planten bevruchtend. We weten dat ze al honing produceerden tijdens het Krijt (ongeveer honderd miljoen jaar geleden) toen, naar wordt aangenomen, de eerste bloeiende planten hun opwachting maakten. De kunst van het bijenhouden werd al in Egypte en Griekenland beoefend voordat de mens leerde schrijven en voordat er, voor zover wij weten, iets in de trant van een alfabet bestond. In de lange, trage reis van de evolutie heeft de rol die door *Apis mellifera* wordt gespeeld de fysieke structuur van planten sterk beïnvloed vanwege het feit dat ze voor de bevruchting konden zorgen. Bijen zijn een van de oudste, zo niet de alleroudste, stuifmeelverspreiders die de wereld telt en zonder ze zou de aarde en alles wat daarop leeft in grote problemen komen.

Toen ik de hoorn neerlegde en weer een beetje van de schrik bekomen was, herinnerde ik me dat de mannen, Michel en Quashia, twee weken geleden de olijfbomen met insecticide bespoten hadden. De tweede spuitronde was gepland in de week na het feest. Ik wist dat het product dat ze gebruikten giftig was, ook al werd het door de Chambre d’Agriculture aanbevolen voor olijventelers. Welke uitwerking het op bijen had, wist ik niet precies. Maar omdat het onze olijfgaard was had ik de moeite moeten nemen om dat uit te zoeken.

In het verleden hadden we gedurende een of twee zomers op mijn uitdrukkelijke verzoek afgezien van het gebruik van chemicaliën en hadden we de olijven op natuurlijke wijze laten rijpen, zonder in te grijpen. Helaas was het resultaat rampzalig geweest en we waren de hele oogst kwijtgeraakt. Waar het op neerkwam, was dat er geen efficiënt organisch alternatief was gevonden om de schade te beperken

die de vruchten ondervonden van de *Bactrocera oleae* (*Dacus*), de olijfvlieg. Het enige wat werkelijk werkte, was het bespuiten van de bomen met verdelgingsmiddelen.

Olijfgaarden zijn bijzonder ontvankelijk voor de olijfvlieg, vooral als ze, zoals die van ons, gelegen zijn in warme, vochtige kuststreken. De vlieg legt haar eitjes in de olijf en de groeiende larven vreten het vruchtvlees op tot er niets overblijft.

Het insecticide dat vermoedelijk de oorzaak was geweest van de massale sterfte onder de honingbijen was niet hetzelfde product dat voor de olijfbomen was gebruikt. Maar feit bleef dat we nog steeds gebruikmaakten van chemicaliën en dus de bladeren van onze bomen bedekten met een giftige stof die weliswaar voor vliegen was bestemd en niet voor bijen, maar het was en bleef gif. Ook al sproeiden we maar vier of vijf keer per jaar, daardoor waren we tot op zekere hoogte wel degelijk medeverantwoordelijk voor de problemen waarmee onze aarde werd geconfronteerd. En terwijl ik zelf een steentje had bijgedragen aan de geschiedschrijving van de olijven en de voortekenen had gezien toen ik in de toekomst keek, werkte ik toch mee aan de ondergang. Waar haalde ik de brutaliteit vandaan om nog een pen op papier te zetten als ik mijn eigen aandeel onder het tapijt veegde?

Het was dinsdag. De eerste gasten konden elk moment verschijnen en ik had het gevoel dat we nog lang niet klaar waren. Daar kwam nog bij dat het zwembad een beetje groen begon te worden. Het water was kristalhelder, maar in de hoeken en langs de wanden... Michel had het in het weekend twee keer schoongemaakt, maar de algen kwamen gewoon terug. Jacques, onze knappe zwembadtoevenaar, een man die ik als een vriend had beschouwd, was nergens te vinden. 'Hij is in geen weken langs geweest,' had Quashia gezegd. Vier of vijf emails waren onbeantwoord gebleven en als we belden, kregen we constant zijn antwoordapparaat. We hadden hem ook voor het feest uitgenodigd, maar zelfs daarop had hij niet gereageerd. Ik stuurde hem nog één mailtje: *We zitten om je te springen!*

Stilte. Jacques was spoorloos verdwenen.

Ik liep inmiddels te sjouwen met armen vol planten, omdat we

besloten hadden om het huis te versieren met bloemen die op ons eigen land groeiden. Toen werd ik totaal onverwachts teruggefloten door de rinkelende telefoon, terwijl ik zenuwachtig over de overloop draafde met bossen eucalyptustakken vol roze en vaalgroene knopjes die ik had gered van een veel te enthousiaste en clandestiene snoeibui van Quashia. En achter de openstaande deuren zag ik plots een onafgebroken rij bestelbusjes heen en weer over de oprit tuffen. Ik pakte de hoorn op in de hoop dat het Jacques zou zijn en klemde die onder mijn kin terwijl ik verder liep door de koele, open kamers en overal kleine bloempjes rondstrooide.

‘Madame, ik hoop dat u en uw man het goed maken?’

Het was onze *notaire*, de notaris die de koop van het huis had afgehandeld en later ook de aanschaf van het land dat we ons aanvankelijk niet hadden kunnen veroorloven.

‘Ja, prima, dank u...’

‘Ik bel om u te vertellen dat ik een expert langs zal sturen om uw huis en de landerijen te inspecteren.’